

Бојана Николетић

Mahjong V

(допуњено)

Арије (250-336), александријски презвитер, протеран због својих учења о природи Христовој – после 321. у кући Еузебија из Никомедије, у Палестини, брани у стиху и прози своја јеретичка уверења а дело насловљава *Талија (Thalia)*. Објављивао је и песме за морнаре, воденичаре и путнике и њима илустровао своја уверења. Оборен на сабору у Никеји 325. када је и усвојена доктрина о „једносушности“ Оца и Сина као основ свеукупне хришћанске доктрине;¹ анатемисан од више од 300 епископа и прогнан у Илирикум (у Срем).² Епоха религијског синкретизма. Култ Сунца.

Епископија Сирмиј, „глава Илирика“, одолева Диоклецијановим прогонима.

„Померање политичког тежишта на Исток онемогућује задржавање антихришћанског става“ (Острогорски). Цар Галерије.

Константин Велики 312. године улази у Рим као „први хришћански цар“ (битка код Милвијског моста); 313. Милански едикт; 350. Констанс, царев син, гине у боју са Магном Магненцијем; 351. Констанције, други син, побеђује истог супарника и, „угледајући се на оца“, у тежњи да „правно изједначи Цариград са Римом“, нову хришћанску престоницу са старом, полупаганском, наређује да се из сале римског сената изнесе жртвеник богиње Победе – тријумф аријанства.³

Сто година после Константина, Аларик Гот разара Рим (410), а префект Леонтије у Сирмију подиже цркву Св. Димитрија: „*civitas s. Demetrii*“, Митровица.

VI в.н.е. цар Јустинијан и кодификација римског права – *Corpus iuris civilis*.
Света Софија (Hagia Sophia).⁴ Царица Теодора.⁵

После још шест векова,

1215. Јован Без Земље, брат славног Ричарда Лављеог Срца, *Велика повеља о слободама (Magna Charta Libertatum)*.

¹ „Никада ни једна цивилизација није преживела више дискусија о адекватности или неадекватности речи кроз које се одражавају религијске истине. Homoousion као изразито различито од homoiousion, и у „две природе“; две воље или једна воља. Latreia (поштивање) икона или proskynesis (клањање) иконама; створени или нестворени карактер божанских 'енергија'; исхођење 'од Сина' или 'кроз Сина' – били су проблеми о којима су вековима расправљали византијски хришћани.“ Џон Мајендорф, *Византијско богословље*, Крагујевац 1985.

² Према извору Catholic Encyclopedia

³ „... управо у ово доба аријанске превласти отпочело (је) покрштавање Гота и да су, према томе, германска племена примила нову веру у њеном аријанском виду. Преводац Светог писма на готски језик, Улфила, рукоположен је за епископа од аријанца Евсевија Никомедиског, и још дуго после пропасти аријанства у Византиском царству већина германских племена држала се аријанске вероисповести.“ Георгије Острогорски, *Историја Византије*
Ђоровић додаје да се Улфила звао Вулфила као и да је творац готског алфабета. Такође, да се „још у IX веку, око Томија, одржавала готска литургија...“

⁴ Цамија од 29. маја 1453. до 1931. када је „секуларизована“. Отворена за јавност 1. фебруара 1935.

⁵ Ово доба описао је за децу Франц Финжгар у роману „Под слободним сунцем“. Словени на Балкану.

1222. Андреј II Арпадовац, *Златна була*, мађарска повеља о слободама: „*ius resistendi*“ – право на одбијање нелегитимног захтева надређених, па и саме круне; парламент – „*dieta*“; доктрина Свете круне – *Szent Corona* и њене нације (Земље круне св. Стефана). Мањина не може владати већином, а нико не достиже пуну власт.⁶

21. маја 1349. Душанов *Законик* (у Скопљу), основ *Закона Леке Дукађина* као и *Новобрдског законика* деспота Стефана Лазаревића (1412). Чланови 171 и 172 као „важни“ јер се њима „закон диже изнад царске воље и признаје му се апсолутна важност.“ Има коментатора који сумњају у цивилизацијску зрелост законодавца јер се *Законик* у многоме ослања на ранија, пре свега грчка и римска правна решења. Капетан хришћанства и „јерес латинска“.

с. 1136. Galfridus Monemutensis, *Historia regum Britanniae* (Geoffrey of Monmouth, *History of the Kings of Britain* / Готфри од Монмаута, *Историја британских краљева*) – на латинском, деветнаест векова, од „митског Брутуса“, праунука Тројанца Енеја, до Кадваладера, савладаног од Саксонаца у VII веку наше ере.

Списи св. Саве (*Житије св. Симеона* – прво оригинално српско житије), Силуан, Данило II, Доментијан, Стеван Првовенчани, Теодосије, Константин Филозоф, Григорије Цамблак. Најстарији словенски извори: IX век, *Великоморавска житија* - Ћирило састављач словенске азбуке; питање постанка словенске писмености – расправа Црнорисца Храбра *О писменима*.⁷ 24. мај – Св. Ћирило и Методије.

XII в. Македонија, Добромирово јеванђеље
с. 1200. Вуканово јеванђеље⁸

Два и по столећа касније,

око 1450. године, први примерци Библије (*Vulgata*) на новој Гутенберговој штампарској машини (Johannes Gutenberg, Mainz).

1493/5. *Октоих*, *Псалтир*, молитвеник и јеванђеље (Џетиње, Ђурађ Црнојевић, монах Макарије, штампар) – прва штампарија на Балкану.

Педесетак година после овога,

1552, Тројан Гундулић штампа *Београдско четворојеванђеље*, ћирилицом. Дубровачка колонија на Дорћолу.

⁶ У доба тог владара образовала се од властелина-плаћеника, од којих су многи били странци, класа магната која је богатством и моћи све надмашивала. Владар широке руке, Андреј II даривао је Тевтонске витезове Бурзенландом у Трансилванији 1211, да би их 1225. одатле прогнао; предводио је V крсташки поход 1217. подигавши највећу краљевску армију у историји крсташких ратова; да намахне новац за све своје подухвате, подигао је порезе нижем племству – и био од њих принуђен да изда Златну булу. (W)
⁷ „Ако упиташ књижевнике грчке говорећи, ко вам је писмена сачинио или Библију превео или у које време, - то ретки од њих знају.“ Словенски књижевници, међутим, сви одмах одају признање светом Константину Философу, „названом Ћирило“, и „Методију, брату његовом“.

Петар Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд

⁸ Најпознатије, Миросављево јеванђеље (XII в.), прошло је са српском војском албанску голготу. Председник Тадић је поклатио један лист из овог јеванђеља папи Бенедикту XVI приликом посете Ватикану 2009. године. Други је, опет, у Русији, још од зиме 1845/46. када га је из Хиландара однео владика кијевски. Био је то лист 166. посвећен Светом Јовану. „Петроградски лист“, захваљујући коме се Миросављево јеванђеље рашчупало, током пролећа 2015. је био изложен у Вуковом и Доситејевом музеју у Београду.

1553. прва штампарија у Русији, за владавине цара Ивана IV Васиљевича, званог Грозни, по женској линији од деспота Дејана и Палеолога, а по мајци и од Јакшића.

XIII/XIV в.

„Изненадно убиство цара Калојана под зидинама Солуна (октобра 1207) изазвало је унутрашње немире у Трновској Бугарској, пробудивши политичке амбиције моћних бољара, господара или управника појединих области. Међу њима се истицао Стрез, блиски рођак новог бугарског цара Борила (1207-1218), који је због својих политичких амбиција могао бити опасан за централну власт у Трнову.“⁹

У латинским изворима наводи се име *Stratius*, рођак - *перос* убијеног цара Калојана, на шта се наилази и у *Житију св. Саве* од Теодосија, док новија истраживања кажу да је био можда чак и брат новог цара.

Владимир Ћоровић о Добромиру Стрезу од Просека (Вардар) каже:

„Калојованов сродник Стрез, врло угледан властелин, и чак претендент на престо, добеже Стевану Немањићу.“ Стеван му је помогао да се дочепа тврдога Просека на Вардару, да се учврсти... све до Охрида и Солуна. „Сам Стеван казује, да је 'отео и предао њему пола царства бугарског“, уз заштиту. Зна се да је Стрез као господар Македоније улазио у споразуме са епирским владарем Михаилом I Анђелом.

„У Трнову, 11. фебруара 1211. године, одржан је државни сабор против богумила, а у ствари против царево опозиције.“

Када су потом Бугари напали Србе Стрез је пришао њима. Ни у преговорима није пристајао да се са својим ранијим заштитницима измири. Убијен је „напрасно и невидљиво“: „Господ посла анђела љута, да га убоде посред љутога срца његова.“ (Википедија) Званична историја каже да је Стрез био жртва атентата у самом Просеку а да је његове поседе „уграбио“ цар Борил.

Отприлике у исто то време, и не далеко, нешто сасвим различито:

као дукљански краљ, Вуканов син „Ђорђе се, на име, 3. јула 1208, заклео на верност млетачком дужду, без обзира на свог стрица Стевана, и био спреман да с Млечанима заједно ратује против Арбанаса Димитрија Прогоновића, зета своје кћери, који је према Млечанима био непоуздан.“¹⁰ Изгледа да се Ђорђе у Зети сматрао као самосталан и да је политику водио на своју руку.“¹¹

Сасвим близу, годину дана иза оснивања манастира Мораче,

„у лето, 15. јуна 1253, склопљен је у Дубровнику савез између његове владе и Бугара, и то изрично, 'врху зло творење краља Уроша'. По том уговору, Дубровчани су имали дати помоћ Бугарима и на копну и на мору и предати им све градове које буду узели.“¹²

Из Дубровника је потекла и изрека „Од Кулина бана и добријех дана“ – када их је бан Кулин ослободио плаћања уобичајених царина.

⁹ *Одбрана Немањиног наслеђа – Србија постаје краљевина* (Бождар Ферјанчић), *ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА*, прва књига, *Од најстаријих времена до Маричке битке*, Део трећи, стр. 298, СКЗ, Београд 1981

¹⁰ Димитрије, арбанашки феудалац, господар Кроје, родбински повезан с Немањићима.

¹¹ Владимир Ћоровић, *Историја Срба*, Октоих, Нова књига, Леокомерц 2005.

Вукан, „вељи кнез“, обраћа се 1198. године папи Иноћентију III за помоћ против јеретика у суседној Босни. Други син Вуканов, ктитор и оснивач манастира Мораче: „Кнез Стефан Немањић, који је носио и стару дукљанску краљевску титулу, подигао је манастир Морачу 1252. године, за владе краља Уроша I.“ Рашка школа; циклус пророка Илије из XIII в. (према изд. *Манастир Морача*, Цетиње 1973.)

¹² Ћоровић, *исто*

Опет, шездесетак година касније,

после дугогодишњег ратовања, измирени, краљеви Драгутин и Милутин заједнички крећу против Младена II Брибирског, бана Хрватске и Босне (1313). *Истовремено,* велики војвода Новак Гребострек са доста властеле и једним војним одељењем ратује у Малој Азији против Турака. (краљ Милутин / Андроник II Палеолог)

Исте године, у лето, у Србији је умро извесни Блаж (Blasius), златар из Венеције.

„По свој прилици његов посао је био везан за ковницу новца, која је већ неколико десетака година постојала у Брскову. Ту је 1302. године имао неприлике са Которанином Драгом Балдвиновим, закупником царине српског краља, који га је опљачкао и нанео му штету у износу од 550 перпера. После тога, био је затворен 10 месеци у тврђави званој Скопље. О његовом даљем боравку и раду у српској држави нема података. Зна се само да је у лето 1313. умро у Србији. Неколико година после његове смрти млетачка влада је покушавала да надокнади штету, што јој је на крају, изгледа, делимично и успело.“¹³

У исто то време, 111 година пошто су крсташи заузели Цариград (1204),

„покалуђерио се“, како каже Ћоровић, краљ Драгутин, убрзо после смрти мајке, краљице Јелене (Анжујске). Умро је 1316.

Двадесет година касније, и после битке на Велбужду,

„Грци су 1336. године проширили своје поседе на западу, заузевши Тесалију, у којој беше умро последњи грчки династа Стеван Гаврилопул.“ (Ћоровић)

Исте године, византијска принцеза Ирина Палеологина удала се за бугарског принца Михаила Асена, сина цара Ивана Александра.

1337. године рођен је, неки кажу „на сумњив начин“ будући цар Урош Нејаки, син Јелене, бугарске принцезе и Стефана Уроша IV Душана.

Десет година после тога, 1347. у Монголском каганату појавила се црна смрт – бубонска куга. Из луке Кафе на обали Црног мора проширила се преко Сицилије на читаву Европу и за 4-5 година изменила лице тадашњег света.¹⁴

Две године иза тога, 1349, у Фрајбургу у Немачкој образовано је Братство флагеланата; у Стразбуру је на дан Св. Валентина спаљено неколико хиљада Јевреја; исте године, Јевреји су добили дозволу за настањивање у Пољској.

Земље су опустеле, скромни сељаци се претворили у кулаке, племићи су почели сами да обрађују земљу јер прескупе радне снаге једноставно више није било. Скептицизам и *danse macabre*. Нове технологије. Guy de Chauliac, *Chirurgia Magna*.¹⁵

После још тридесетак година,

1381, син Симеона Немањића, Јован Урош, самозвани цар, господар Тесалије, одриче се власти и одлази у манастир. Умро је 1423. као монах Јосаф.

XV в.

Шеснаест година после смрти последњег Немањића,

велика турска војска под вођством самог султана Мурата II креће на Србију Ђурђа Бранковића. Смедерево пада 18. августа 1439. после тромесечне опсаде.

¹³ Ружа Ћук, *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, Просвета Београд 1986.

¹⁴ 1348. од куге умире бан Младен III Шубић остављајући удовицу Јелену, сестру цара Душана, са малолетним дететом.

¹⁵ *The Plague*, History Channel, емитовано 30. јула 2011 од 20h CET

„Деспот није успео да разувери султана у његовим сумњама, а није пристао ни да се придружи његовој војсци, ни да јој кроз Србију дозволи несметан пролаз.“
Смедерево бране Гргур Бранковић и Тома Кантакузин.

Владимир Ћоровић још каже: „на Србију је, као турски вазал, напао и Степан Вукчић и опленио је неке њене југозападне области. Том приликом пала је у турске руке и Сребреница. Деспот пређе за то време у Угарску да тражи помоћи, с уверењем да је треба добити пошто је страдао због ње.“ Краљ Албрехт Хабсбурговац умире „сасвим изненада“, 27. октобра 1439. Ненаклоњен деспоту Ђурђу, нови угарски краљ Бранковића оглашава „сумњивим“ – деспот Ђурађ на млетачкој територији – један његов син је турски талац, други заробљен код Смедерева: обојица оковани и ослепљени док се њихов отац бавио у Дубровнику, „ваљда, да из боље близине посматра Степаново кретање.“

Из историјата „предчарнојевићевских сеоба“:¹⁶

за 1437, „на другој страни Дунава, приближно у дубини од једне миље, такође живе измешани Рашани, босански јеретици и хришћани (тј. католици);“ *затим, о депопулацији*: „фрањевци из Цариграда јављали су да је из Србије одведено 1438. више од 60.000 душа, из Ердеља исте године 30-40.000, из целе Југоисточне Европе за две године 1439-40. укупно 160.000, односно за период 1436-1442. исти извори процењују да је одвучено више од 400.000 људи. Бележе се и губици на путовањима: у зиму 1440. од 7000 заробљених у Србији 3000 је умрло од хладноће и напада звери.“

Током опсаде Смедерева 1439, пошто је оплењено насеље Ковин а један део становништва одведен у робље, други нису сачекали нови турски напад, већ су се „са женама, децом, имовином која се могла носити упутили у унутрашњост Угарске 'склањајући главе под туђе кровове', како о њима каже савремени текст. Наишли су на погодно место, опустело седиште код цркве светог Аврама на острву Чепел, јужно од Будима. Оживели су насеље и пренели на њега име свог старог завичаја, тако да ће се звати Горњи Ковин или Српски Ковин, Рацкеве. Континуитет са Ковином на Дунаву наглашен је у повластицама које је становницима новог насеља потврдио краљ Владислав I у октобру 1440. Тим привилегијама ковинским треба захвалити за оно мало што знамо о сеоби Ковинаца. А привилегије су, да споменемо још и то, направљене по обрасцу оних које је 1428. издао краљ Жигмунд Бугарима који су добили и били насељени на острву Рожд, поред кога се развило насеље Сент-Андреја. Трагови њихови су остали све до велике сеобе.“¹⁷ Пре 1442, у жупанији Спољни Солкок живе „краљевски Раци“ (Rasciani regales); потчињени су краљу. Војвода Јаков.

У *Бранковићевом летопису*¹⁸ стоји:

(1440) – 6948 Constitutus est in Ungaria Rex Vladislav Ledianin. Et eo anno venit Murat infra Belgradum.¹⁹

(Anno Christi 1442) – 6950 Hodi Passa sub Belgrad et Zernovam aedificat.²⁰

¹⁶ Сима Ћирковић, *Сеобе српског народа у Краљевину Угарску у XIV и XV веку*, Пројекат Растко Будимпешта

¹⁷ С. Ћирковић, *исто*

¹⁸ Реља Новаковић, *Бранковићев летопис*, САНУ, Београд 1960 (сви текстови на латинском у овом делу)

¹⁹ Мурат II, пролеће 1440, шестомесечна опсада Београда: „У јесен султан је морао да се повуче. Његова војска уграбила је, међутим, преко Саве и Дунава богат плен. 'За једне чизме су продавали једну робињу. И ја убоги сам за 100 аспри узео једног дивног младића,' бележи Ашик-паша Заде.“ (Ћоровић)

²⁰ Жрнов, град на Авали, антички рудник цинабарита; срушен 1934. Споменик Незнаном јунаку.

1442. Велика хришћанска лига – млади краљ Владислав Јагелонац, деспот Ђурађ Бранковић, јовановци с Рода, Дубровачка Република, Византија, Света столица. Кардинал Ђулијано Ђезарини.

Јанош Хуњади – заповедник Јужне границе са седиштем у Београду.²¹

1443. папа Евгеније за хришћанску победу жртвује петину својих прихода. Влашки војвода Дракул, „одметник од султана“; сребренички војвода Петар Ковачевић са 600 коњаника. Ниш и Софија.

1444. Скендербег се на глас о победи хришћана окреће против Турака и заузима Кроју. Константин Драгаш и устанак у Тесалији.

После још једног рата и бурних измена савезништава, уз велике турске уступке – у територији, уз новчану одштету и обавезу војне помоћи, али и уз задржан годишњи данак, заслугом деспота Ђурђа и уз посредовање његове кћери, султаније Маре, склапа се Сегедински мир – на десет година.

Да би га за тај мир придобио, деспот Хуњадију уступа неке своје поседе у Угарској.

Незадовољство хришћана разрешено је пресудом кардинала Ђезаринија према којој „дата реч и заклетва једном невернику“ не могу представљати обавезу за правог хришћанина: 10. новембра 1444. страховит пораз Хришћанске лиге код Варне – гину краљ Владислав и кардинал Ђезарини - уз двоструку издају: венецијанска флота уместо помоћи хришћанима, превози турску војску са азијске на европску обалу, док влашки одреди напуштају бојно поље после пљачке турских теретних јединица. Хуњади се једва спасава – пораз потом окајава у тамници влашког војводе Дракула.²²

(1448) – 6956 Нос anno Tomas praelio vicit regem Bossnensem Thomam.²³

1448. Млетачка сињорија страхује за своје поседе у Приморју. Деспот Ђурађ у споразуму са Скендер-бегом; угледна братства Зете и Албаније дижу се против Млетака, међу њима и дотле верни Црнојевићи. Скендер-бег уцењен: у страху да се коалицији не придружи и краљ Алфонс (Арагонски), Млечани су „препоручивали свом намеснику у Скадру да ступи чак у везе с Турцима и да њиховом помоћу гледају 'избацили Скендер-бега не само из Албаније, него и са света.' “ Требало је придобити „одметнута угледна племена, а нарочито Дукађине и Стевана Црнојевића.“ (Ђор.)

1448. Бранковић поправља зидине Цариграда – две куле и бедем између њих. (Стивен Рансиман, *Пад Цариграда 1453*)

У септембру исте године, према Ђоровићу, он Јањошу Хуњадију који је са 70.000 људи већ прешао у Србију, преко свог „ризничког челника“, Дубровчанина Паскоја Соркочевића, објашњава своје непристајање на савез против Турака, чак, преко истог изасланика обавештава султана „о преласку угарске војске и о њеној снази. Султан

²¹ Према Ђоровићу, „најјачи ослонац и у унутрашњој и у спољашњој политици“ младог краља био је Јанко Хуњади (Сибињанин Јанко), влашког порекла, „син једног племића Војка, коме је краљ Жигмунд 1409. године поклатио град Хуњад. Млади Јанко служио је једно време у војсци деспота Стевана, па је после деспотове смрти дошао краљу Жигмунду.“

²² Према португалској легенди, Владислав је преживео ову битку, тајно отпутовао у Свету земљу, постао витез св. Катарине Синајске а затим се настанио на Мадери. Млади Wladislaw III Jagiello, постао је Henrique Alemão (Хенрик Немац) и оженио се сењоритом Ањес која му је подарила два сина.

Португалски аутор М. Роса сматра да би један од његових синова могао бити Кристифор Колумбо. (W)

²³ У повељи од 3. јуна 1444. краљ Томаш „признаје да га је на босанском престољу утврдио краљ Владислав на заузимање и препоруку Хуњадијеву. Приљубљујући се стога потпуно уз моћног угарског магната, Томаш се заклео на службу и верност угарском краљу, а Јанку се зарекао да ће му бити и остати веран пријатељ. Као знак своје оданости он ће Јанку давати сваке године по 3000 златних флорина. Тако је босански краљ постао, у неку руку, не само вазал угарске круне него и њен великаш.“ (Ђоровић)

Мурат, који се у то време налазио под Кројом, у Албанији, напустио је одмах опсаду тог града и пошао у сусрет Мађарима.“

Мир склопљен у Сегедину морао је још увек бити на снази...²⁴

- (1449) – 6957 Murat 2-do caedit Jankulum ad Cossovo 18 octobris. Obiit quoque 2-do octobris Episcopus Krupnichki Jacobus nomine. Moritur quoque Exarcha et metropolita Grachanski Kyr Dositheus et Sanctus Lucas Apostolus translatus est Grachanizam.
- (1453) – 6961 Mehmet capit Czarigrad 29 maii die Martis: Et sequenti anno (nempe 1454 – 6962) depopulatur Servios, et
- (1454) – 6962 excindit Ostrovizam cum circumpositis arcibus. Prima quoque terris grave malum attulit.

Из овог периода,

„Јаничарева успомена“ / „Турска хроника“ Константина Михаиловича који се током опсаде Цариграда налази у одреду Јакше Брежичића, помоћном одреду новобрдских рудара, који је деспот Ђурађ као вазал морао послати свом сизерену, турском султану. Радиле су на копању тунела испод зидина града.²⁵

После пада Константинопоља, деспот шаље људе да откупљују робље (Рансиман).

VII/VIII 1456. Мехмед Освајач рањен и поражен под Београдом; српски шајкаши учествују у сјајној победи хришћанских снага: ове године, 555 година касније, Београдска надбискупија је девет дана прослављала ослобађање Београда од отоманске власти. Празник Исусовог преображења на гори Тавор „установио је папа Калист Трећи у знак захвалности Богу за победу хришћанске војске код Београда 1456. године. Војску од 4.000 људи предводио је фрањевац свети Јован Капистран...“ (Политика, 5. август 2011)²⁶

Деспот Ђурађ Бранковић умире 24. децембра 1456. у Смедереву од последица рана задобијених у двобоју са заповедником војне посаде града Београда, Михаилом Силађијем. Сукоб је избио због напада на краља Ладислава и грофа Цељског, када су са војском хтели да уђу у Београд: краљ је ухапшен, деспотов зет посечен. Сахрањен је у Кривој Реци.

Један датум: 26. јули

1527. „смртно рањен пушчаним зрном“ код Сегедина, код Торњоша умире Јован Ненад, самозвани цар, вођа српских плаћеника у борбама око угарског престола, Црни Човек неизвесног порекла од Црнојевића, познат и као Фекете Иван и Фекете

²⁴ „... у периоду унутрашњих борби од 1445. а нарочито 1448, између странке Хуњадија и странке Цељског, у коју је био увучен и Ђурађ Бранковић, сва деспотска добра постепено су одузета, тако да у тренутку пада Србије 1459. ниједно село није било у рукама потомака Ђурђа Бранковића.“ (Њирковић)

²⁵ Према извору Википедија, Константин Михаилович је своје дело, написано између 1497. и 1501, посветио тадашњем пољском краљу Јану Олбрахту. Дело је стекло популарност у чешком преводу, поново се појавило у XIX веку у пољском преводу, а на српски га је према чешком изворнику превео Јанко Шафарик.

²⁶ У овој славној бици, Јанош Хуњади је заповедник Београдске тврђаве. Оба заповедника су умрла од куге, у Београду, недуго након победе. Људи Ладислава Хуњадија, Јанковог сина, у свађи убијају Улриха Цељског, зета деспота Ђурђа Бранковића, када је он покушао да са својим људима уђе у тврђаву. Петнаестак година раније, Улрих Цељски је „један од главних вођа угарске легитимистичке опозиције“ – у сукобу између присталица изабраног младог Ладислава III, петнаестогодишњег пољског краља, и Ладислава, наследника Албрехта Хабсбуршког.

Ембер. После више окршаја убили су га људи мађарског великаша Јована Запоље, касније краља. Стефан Закањи. „Валентин Турчин“ му је и главу одсекао.²⁷

1815. у борбама против Турака на Дубљу погинуо Сима Ненадовић, син Алексе Ненадовића, истакнутог учесника Кочине крајине (1788) погубљеног у Сечи кнезова.²⁸

1817. по неким изворима, у овај дан је посечен Карађорђе, у Радовинском лугу код Велике Планае.

1894. рођен Гаврило Принцип, атентатор на Франца Фердинанда 1914.²⁹

1941. стрељан песник Владимир Коларов.

1946. Липовачки конгрес – дугорочна стратегија инфилтрације балиста у нове власти и сецесије Косова и Метохије.³⁰

1963. разорни земљотрес у Скопљу – измењена структура града; хуманитарна помоћ упућена из више од 70 земаља света.

балист(а), -е, мн. –и [према алб. Balli Kombëtar] припадник шиптарске фашистичке организације, албански фашист.

балист(а), -е ж [лат. ballista од грч. ballístra] вој. ист. врста оружја, справа за бацање камења код старих Римљана.

балистика, -е ж, дат. балистици [грч. ballistikós према bállein бацати] физ. наука о кретању пројектила односно зрна избаченог из ватреног оружја.

Иван Клајн и Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*
Прометеј Нови Сад 2007.

XVI в.

1566. Марин Држић Дубровчанин (Marino Darsa Raguseo) „sa monomaničnom savjesnošću“ исписује „tekstovni predložak svoje urote protiv oligarhijske vlasti Dubrovnika“. Његова „уротничка писма“ су откривена у Државном архиву у Фиренци 1930. (Jean Dayre) а упућена су „Presvijetlom i preuzvišenom gospodinu vojvodi Firenze i Siene, osobno na ruke, pouzjerljivo“ – Козиму де Медичи, као и његовом сину, принцу. Укупно их је било четири (од јуна/јула до 28. августа 1566.), а прво је изгубљено.³¹

²⁷ Јован Рајић га сматра варалицом и наводи да га „угарски историк Иштванфија у својој историји назива *Нигер*, т.ј. црни.“ Ист. Бранковић, каже Рајић, изводи порекло „овога Јована“ од деспотице Анђелине.

²⁸ Кажу да је Сима Ненадовић био и последњи који се сусрео са Стојаном Чупићем пред потоњу издају и погубљење у Зворнику (Рушић-паша, раније исте године).

²⁹ Овај податак није поуздан, негде се наилази на 25. јул 1894.

³⁰ Дејан Лучић, Тајне албанске мафије, изд. „Досије“, Београд 1988.

Аутор на једном месту помиње постојање „коалиције на бази антисрпства у СФРЈ“ и сматра да је то појава која има своје корене у историји.

³¹ *Urotnička pisma Marina Držića*, Slobodan P. Novak, prir. / prevod i komentari 1979. Frano Čale, SNL Zagreb 1989. У Поговору („Urota ili traktat o čovjeku nahvaó“, из 1984) стоји:

„Један од првих увјета сваке уrote jest da urotnik sam pripada onom stratumu vlasti kojemu pripada i vladar kojeg kani оборити. Vlast, dakle, mora бити urotnikov 'vocatus'.“

Јунак тога доба, дон Гарсија де Толедо, шурак „Cosima Medicejskog“, вицекраљ Сицилије. Једна од девиза: „Vještinom se svijet pobjeđuje.“ Фортуна и „luđak koji se mudrim mni“. Помет и Петруњела. *Theatrum mundi*. Доба противреформације.

Дубровчани су у то доба имали повластице у Арагонији, Сицилији и Напуљском краљевству.

Истог тог лета,

1566. године, Никола Шубић Зрински (1508-1566) и славна одбрана Сигета (Szigetvár) од Сулејмана Величанственог. Опсада од 7. августа до 7. септембра, и 100.000 добро наоружаних турских војника, јаничара, под командом Мехмед-паше Соколовића. Тврђаву Сигет бранило је „две хиљаде триста и још неколико“ војника. Султан је Зринском узалуд нудио круну Хрватске.³² Никола Шубић гине у последњем јуришу из тврђаве, док султан Сулејман умире 6. септембра, ојађен призором бојног поља прекривеног телима хиљада мртвих јаничара. Велики везир Соколовић на то војску повлачи са положаја, у Цариград.³³

XIX век - и нове „поетске врсте“: шарада и логогриф:

година 1827. и 1828. у Темишвару излази *Банатски алманах*, на српском језику. Издавач, приређивач, Димитрије Тирол; друга књига прештампана је у Будиму 1829, а исте те године, када је Тирол ступио у службу Јеврема Обреновића, иначе једног од претплатника, престало је излажење *Банатског алманаха*.

„Шарада, тј. таква задана реч, у којој човек мора слоге донде редом истраживати и склапати, док из њи прави смисао не дође. [...] Лоногриф, тј. таква задата реч, у којој човек не само оно што слогови значе исправљати но и писмена по особице амо тамо донде пребацити и удешавати мора, док не погоди шта је.“

(према Историјској библиотеци)

1838. године Сава Текелија, присталица Доситеја Обрадовића и противник Вукове језичке реформе, у Пешти отвара своју задужбину *Текелијанум* „са циљем да се у њој школују сиромашни и најбољи српски ђаци и студенти из свих крајева где су живели Срби.“ После позоришта, 1812, и Матице српске 1826. године, *Текелијанум* је трећа таква, важна установа Срба у Угарској – под управом Матице српске до 1878.

³² Бан Никола Шубић, у браку са Катарином Франкопан (пор. од кућа Арагонских, Бранковића и Јакшића).

³³ Држић о Соколовићу пише: „Ne ponestane li Dubrovčanima novca, o kojemu, kad je riječ o Turcima, ovisi i dobro i zlo, nije se potrebno ničega bojati. Dugotrajnim smo iskustvom upoznali narav Turaka, a ovaj Mehmed-paša našijenac je i po jeziku i po rodu, i u Dubrovniku ne poznaje ni Petra ni Pavla, nego sve Dubrovčane zajedno, pa budući da je naše krvi bosanske i pobornik ...* nećemo propustiti da odemo k njemu i da ga zadržimo kao prijatelja. Dobrim se vladanjem među ljudima svemu može doskočiti, a i najdivljuje se zvijeri vještinom ukrote.“

* Na tom je mjestu u rukopisu nejasna riječ zbog istrošena papira“

Можда и сто година касније,

„случај је хтео да је један једини примерак детективског романа *Подземни клуб*, ближе одређен речју – превод, и аутором Harald Johnsson, непознати дародавац поклонио Народној библиотеци Србије, у послератним годинама када је њен фонд обнављан, без и најмање представе да је реч о делу Милоша Црњанског.“

О књизи, М. Поповић Радовић

Милош Црњански, *Подземни клуб*, фототипско издање 1985. НБС Београд,
Дечје новине, Горњи Милановац

И још један цитат, истргнут из контекста:

„Свако је поверовао у део истине који му је био намењен...“

Д.Л. (*исто*)

2011/2013/2017